

Stanovisko LDF MENDELU k záměru úpravy velikosti honiteb v rámci připravované novelizace zákona o myslivosti

24. 3. 2023

Aktuální diskuse spojená s novelou zákona o myslivosti odkrývá řadu složitých otázek, které s péčí o volně žijící živočichy označované jako zvěř souvisejí. Populace zvěře nejsou neměnné, nezajímají je hranice našich pozemků a péče o ně je složitou a odpovědnou činností, která má řadu pravidel a parametrů. Na jedné straně by měla zohledňovat prostorovou a kvalitativní strukturu ekosystémů v krajině, na straně druhé by měla zohlednit vlastnické vztahy, protože ať chceme nebo ne, stále se jedná o objekt lidské péče v člověkem silně pozměněné a aktivně využívané krajině. S vědomím, **že na většině území ČR nelze objektivně stanovit a vlastnický vymáhat dosažení optimálních výměr honiteb** (kromě výjimek jako jsou např. pozemky ve vlastnictví státu ve vojenských újezdech), neboť plošně přesahují existující vlastnické struktury v krajině, se domníváme, že **v takovém případě je lepší cestou silnější uplatnění práv vlastníků pozemků**. S těmito právy je spojena i odpovědnost, která při dobře nastavených dalších parametrech novelizovaného zákona může přinést lepší způsob péče o zvěř a současně snadněji a rychleji umožní nalezení harmonické vyváženosti mezi stavy zvěře a stavy ekosystémů.

Z výše uvedených důvodů proto **podporujeme zmenšení výměry vlastních i společenstevních honiteb na úroveň 200–250 ha** a dovolujeme si k této otázce níže připojit naše odborné zdůvodnění.

Naším stanoviskem se odkazujeme a hlásíme k bodu programového prohlášení Vlády ČR „Posílíme pravomoci vlastníků půdy a hospodářů v organizaci honiteb. Včasné řešení problémů s přemnoženou zvěří či škůdci uchrání krajinu před většími škodami a ušetří veřejné peníze“. V tomto kontextu vyzýváme Vládu ČR k realizaci této části vládního prohlášení a poslance pětikoalice vyzýváme k hlasování úpravy velikosti honiteb ve výše uvedeném smyslu vládního prohlášení.

Doc. Ing. Tomáš Vrška, Dr. – ředitel Školního lesního podniku Masarykův les Křtiny

Prof. Dr. Ing. Libor Jankovský – děkan a vedoucí Ústavu ochrany lesů a myslivosti

Za LDF MENDELU a Školní lesní podnik Masarykův les Křtiny:

Ing. Tomáš Pospíšil – náměstek ředitele a ekonom Školního lesního podniku Masarykův les Křtiny

doc. Ing. Martin Klimánek, Ph.D. – vedoucí Ústavu hospodářské úpravy lesů a aplikované geoinformatiky

doc. Ing. Petr Kupec, Ph.D. – vedoucí Ústavu inženýrských staveb, tvorby a ochrany krajiny

doc. Ing. Radek Pokorný, Ph.D. – vedoucí Ústavu zakládání a pěstění lesů

Ing. David Březina, PhD. – vedoucí Ústavu lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky

prof. Ing. Jiří Kamler, Ph.D. – akademický pracovník Ústavu ochrany lesů a myslivosti

doc. Ing. Petr Čermák, Ph.D. – akademický pracovník Ústavu ochrany lesů a myslivosti

doc. Dr. Ing. Jan Kadavý – akademický pracovník Ústavu hospodářské úpravy lesů a aplikované geoinformatiky

Podrobné odůvodnění odborného stanoviska Lesnické a dřevařské fakulty a Školního lesního podniku Masarykův les Křtiny Mendelovy univerzity v Brně

Historická východiska

Po skončení výsadních práv šlechty na lov zvěře byl u nás zaveden systém hospodaření založený na honitbách, jehož hlavním smyslem bylo zajistit stabilitu, odbornost a produktivitu mysliveckého hospodaření a ochránit kmenové stavy zvěře. Omezení práv drobných vlastníků půdy, jejich povinností sdružit se do honitby, je v tomto systému základním nástrojem a minimální výměra byla stanovena na 115 ha. Tento systém po svém zavedení bezesporu přispěl k tomu, že odborná úroveň péče o zvěř byla výrazně zlepšena a byly zachovány, případně i rozšiřovány, populace hospodářky významných druhů spárkaté zvěře. Dílčí úspěchy a snaha o zvýšení úlovků spárkaté zvěře pak vedly při přípravě nového zákona o myslivosti v roce 1962 ke zvětšení min. výměry na současný 500 ha. Toto zvýšení spolu s cílenou podporou chovu spárkaté zvěře sice přineslo vysokou produktivitu honiteb, ale zároveň se systém hospodaření do značné míry vymkl kontrole, regulační mechanismy nefungují správně a na většině území ČR jsou stavy spárkaté zvěře na úrovni, kdy dochází k obrovským hospodářským škodám na lesních porostech a zemědělských kulturách, rovněž je ohrožována i diverzita a stabilita lesních ekosystémů a i samotná struktura populací zvěře má daleko k optimu. Za této nepříznivé situace je třeba přijmout opatření, jež zajistí rychlou a spolehlivou nápravu a jedním z nejefektivnějších, nejrychlejších a zároveň i nejspolehlivějších opatření je zvýšení možností i menších vlastníků přímo ovlivňovat myslivecké hospodaření na svých majetcích.

Dosavadní přístupy v podobě regulačních a kontrolních mechanismů státní správy nepřinesly

potřebný efekt, jak jsme tomu svědky již desítky let, neboť přes všechna vylepšování se dosud nepodařilo dosáhnout změny k lepšímu, tedy **vyrovnanému stavu zvěř-ekosystém**. Z tohoto důvodu **považujeme za velmi neefektivní se dále spoléhat pouze na vylepšování kontrolních mechanismů a doporučujeme tyto kroky kombinovat se skutečným navrácením práv vlastníků pozemků mimo jiné i snížením minimální výměry honitby.**

Současný stav

Honební plocha státu je aktuálně rozdělena do 5332 honiteb s průměrnou výměrou 1265 ha (medián 1060 ha) (mimo 200 obor a 254 bažantnic). To je výrazně více, než je minimální výměra, ale průměr je do značné míry ovlivněn honitbami velkých vlastníků. Nejpočetnější kategorií jsou honitby okolo tisíce hektarů. Malých honiteb s výměrou do 700 ha je pouze 1057, tedy přibližně pětina celkového počtu honiteb a z hlediska honební plochy jde o relativně malou část (přibližně desetinu). Na opačném konci stojí velké honitby, jejichž počet s každým hektarem výrazně klesá. Honiteb nad tři tisíce ha máme jen 85 a honiteb nad pět tisíc ha už jen 26.

Podmínky pro chov zvěře

Z hlediska zvěře samotné je zcela nepodstatné, do kolika honiteb a uživatelů je její areál výskytu rozdělen. Hranice honiteb jsou přece jen virtuální čáry v našich mapách a zvěř je bude registrovat jen v případech, kdy zjistí, že někde má lepší či naopak horší podmínky pro život. Hranice honiteb jsou tak jen hranicemi hospodářských jednotek a nepředstavují žádnou překážku pohybu zvěře. Pokud tedy bude hospodaření se zvěří probíhat podle podobných pravidel, tak velikost honiteb na výsledek nebude mít žádný vliv. Rozhodně se neobáváme toho, že by více hranic honiteb jakkoliv narušovalo biologické potřeby zvěře. Ta si uspokojuje svoje potřeby zcela nezávisle na tom, v které honitbě se zdroje jejích potřeb nacházejí. V tomto ohledu **podporujeme snahy Ministerstva zemědělství ČR o zlepšení kontroly lovu, které mají potenciál zajistit jak se v té či oné honitbě dodržují stanovená pravidla**. To se týká **zejména intenzity lovu a zachování správné struktury populací zvěře**.

Zároveň samozřejmě platí, že nejlepší podmínky pro dosažení cílů chovu zvěře jsou tam, kde jeden vlastník hospodaří na území pokrývajícím výskyt celé lokální populace zvěře. Tím se významně zvyšuje pravděpodobnost, že zvěř nebude odcházet k sousedům, podaří se udržovat optimální poměr pohlaví v populaci a že silné kusy trofejové zvěře budou loveny po kulminaci vývoje trofeje. Ve skutečně velké honitbě se dají využít i další výhody jako je rozproštění loveckého tlaku v čase i prostoru, využití velkoplošných společných loveckých akcí a další. Aby ovšem honitby mohly takto fungovat, musely by být skutečně velké a lokalizované tak, aby zahrnovaly celý roční areál výskytu zvěře. Jejich hranice by musely respektovat denní i sezonní migrace, kdy zejména na horách by byla potřebná větší plocha a měly by vést nejlépe v přírodních hranicích. Pro takový ideální případ by tak bylo potřeba honitby o velikosti několika tisíc ha a zvýšit minimální výměru na takové hodnoty považujeme za nereálné. Tomu brání vlastnické vztahy v krajině, ale také jiné hodnoty, které společnost očekává – například zvyšující se poptávka po ekosystémových službách lesů. Ta je často spojená i s nutností zlepšit jejich zdravotní stav – to ovšem nelze v lesích s nadměrně vysokými stavy spárkaté býložravé zvěře, v nichž jsou porosty silně poškozeny okusem, loupáním, následně hnilobami a předčasným rozpadem. **Určitým řešením, jak zajistit jednotný přístup a dodržování pravidel všemi uživateli honiteb v oblasti výskytu určité populace zvěře, jsou oblasti chovu, jež představují nástroj pro koordinaci více menších honiteb**. Pro fungování oblastí chovu je však nutné

doplnit a zpřesnit podmínky, tak aby se jejich fungování stalo efektivní a smysluplné. **Dosavadní pravidla bohužel nenaplnují očekávání jejich využití.**

Veřejný zájem v mysliveckém hospodaření

Veřejný zájem v mysliveckém hospodaření lze vidět jak v zachování druhů zvěře, tak udržování jejich optimální (tedy přiměřené vůči dalším funkcím krajiny) početnosti a populační struktury a rovněž v tom, že bude zajištěna regulační funkce mysliveckého hospodaření zajišťující únosnou početnost zvěře v krajině. **Podle našeho názoru neexistuje žádný relevantní důvod k obavám z likvidace populací zvěře při snížení minimální výměry. Tomu odpovídají i zahraniční zkušenosti.** Zároveň si uvědomujeme, že ve všech honitbách zřejmě nedojde k úpravě stavu zvěře na optimum. Přesto ale lze očekávat, že **možnost vytvořit honitbu a aktivně na vlastním majetku ovlivňovat myslivecké hospodaření povede na významné části honební plochy k tomu, že nepřiměřeně vysoká početnost problémových druhů bude upravena na úroveň, kdy zvěř přestane ohrožovat diverzitu krajiny a ekonomiku subjektů, které v ní hospodaří a že snížení minimální výměry přinese zlepšení.**

Uplatnění práv vlastníků pozemků

Právo myslivosti u nás náleží vlastníkům pozemků a u těch, kdo mohou vytvořit vlastní honitby a tohoto práva využívají, se v poslední době vesměs daří dosahovat souladu mezi početností zvěře a kapacitou prostředí. Problém ovšem mají malí vlastníci, kteří v honebních společenstvech nejsou často reálně schopní prosadit své zájmy. Přitom jde z pohledu honební plochy o významnou skupinu vlastníků. **Výměra 200 ha může umožnit vytvoření vlastní honitby více než dvěma tisícům vlastníků a k tomu se přidají ještě honitby společenstevní.** Nelze odhadnout, jaký počet menších honiteb by vznikl, ale potenciál je poměrně vysoký. **Proto navrhujeme, aby minimální výměra honitby byla stanovena mezi 200-250 ha pro vlastní i společenstevní honitby, protože neshledáváme relevantní důvod pro diskriminaci společenstevních honiteb.** Naopak upozorňujeme na to, že ponechání vyšší výměry společenstevních honiteb by mohlo významně komplikovat změny honiteb, kdy by odštěpením vlastní honitby zároveň byla snížena výměra zbytku stávající honitby pod zákonnou mez.

Zároveň poukazujeme na potřebu ošetřit i práva vlastníků honebních pozemků, kteří vlastní pozemky o výměře do 10 ha. Těch je dva a půl milionu a jejich majetek tvoří přes 20% honební plochy. Těm ani snížení minimální výměry na uvedené hodnoty příliš nepomůže a spíše by potřebovali usnadnění prosazování svých práv v rámci honebních společenstev a možnost z nich operativně vystupovat a své pozemky sdružovat s dalšími a zakládat tak nové společenstevní honitby, případně získat podporu u státní správy myslivosti v případech, kdy nejsou spokojeni s tím, jak se na jejich majetku myslivecky hospodaří.

V této souvislosti považujeme za klíčové vznik skutečně funkčního a provázaného systému hospodaření se zvěří. **Samotná minimální výměra honitby je jen jednou, byť viditelnou částí řešené oblasti, ale důležité ji zasadit do ostatních úzce souvisejících pravidel.** Pokud bude stanovena výměra nižší, tak je důležité, aby byla nastavena další pravidla tak, aby nové honitby mohly vznikat bez zbytečných průtahů a administrativních překážek a aby jejich fungování bylo samostatně možné. Jako jeden z příkladů možných komplikací je možno uvést existenci zóny 200 m kolem hranic honitby, kde není možné budovat myslivecká zařízení a lovit na čekané. To lze také považovat za přežitek minulého systému, který by si zasloužil revidovat. Jen z důvodu předcházení sporů, kdo v které honitbě zrovna lovil, považujeme za dostatečnou vzdálenost 50 m. Každopádně způsob,

jakým jsou dnes vlastníkům pozemků omezena práva v regulaci početnosti populací zvěře považujeme za neudržitelný a neobhajitelný.

Činnost státní správy myslivosti

Vnímáme, že z hlediska státní správy jsou změny honiteb, tvorba nových a zvýšení jejich počtu spojeny se značnou administrativní zátěží úřadů a rovněž nezanedbatelnými finančními náklady. Zároveň však **za současného stavu reálně hrozí, že návrhy na změny honiteb povedou ke komplikovaným správním řízením, která nebude možné zdárně ukončit vyhlášením honiteb nových a mohou vést ke zdoluhavým soudním sporům.** Tohoto rizika jsme si vědomi, ale zároveň si uvědomujeme důležitost umožnění výkonu práv vlastníků pozemků. Proto doporučujeme, aby pravidla pro změny honiteb byla připravena tak, by se vyhnula výše uvedeným komplikacím.

Možnosti výkonu práva myslivosti ze strany veřejnosti

Jeden z argumentů pro snížení velikosti honiteb je možnost výkonu práva myslivosti ze strany širší myslivecké veřejnosti. V současné praxi dochází poměrně běžně k situacím, že vlastníci honebních pozemků nemají možnost vykonávat právo myslivosti v honitbě, která na jejich majetku hospodaří. Sice jim zákon dává přednostní právo v případě přihlášení se do spolku, ale to neznamená, že budou přijati. **Z hlediska možností uplatnění zájemců o myslivost z řad veřejnosti a tím také mimo jiné zachovávání živých mysliveckých tradic je za dané situace lepší, aby honitby byly menší.**

Mýtus o náhradách škod vlastníkům lesů a nezodpovědný stát

Ve veřejném prostoru jsme neustále svědky živeného mýtu o tom, že vlastník lesa může uplatnit škody na uživateli honitby. To je pravda jenom z menší části. Na kom si má vlastník lesa uplatnit škody za běžným větrem (nikoliv vichřicí) rozvrácenou smrkovou tyčovinu nebo nastávající kmenovinu ve věku 50 let, která byla před 30 lety sloupaná a nyní jsou nejcennější části kmene napadené hnilobou, a tedy hodnotově zničené, navíc s výrazně oslabenou mechanickou stabilitou? Zde narážíme na **zásadní produkční i ekologickou otázku. Ptáme se, proč státu nevadí, že on i nestátní vlastníci přicházejí o přírůst dřeva v miliardových hodnotách, kdy na počátku zrychlování hodnotového přírůstu lesních porostů jsou tyto rozvráceny, protože v minulosti poškozeny zvěří?** A proč státu nevadí, že plnění ekosystémových služeb těchto lesů je významně narušeno?

Hospodářsky se jedná o zmařenou investici, kdy ve věku porostů 40–50 let by se nám ekonomická bilance měla překlápět ze záporných do kladných čísel, ale namísto toho přichází nutnost nové investice do obnovy porostu. **Za jedinou možnou cestu proto považujeme umožnění sladění výkonu práva myslivosti a hospodaření v lesích vlastníkovu pozemků včetně navrženého snížení minimální výměry honitby.** Podobně marná je náhrada škody za poškození sazenic nebo zmlazení lesních dřevin okusem. Na co jsou vlastníkovu jednorázově získané finanční prostředky, když jeho nová výsadba je již infikovaná houbovými patogeny – právě díky okusu?

Domníváme se, že jedno národní bohatství (zvěř) by nemělo ničit jiné národní bohatství (les), které ve své ekosystémové podobě tvoří celospolečensky stále významnější hodnotu. Proto by **jedna ze složek ekosystému (zvěř) měla být usměrňována tak, aby další složky mohly plnit svoji roli, a toho lépe dosáhneme, když jeden vlastník bude komplexně rozhodovat o jednom území.**

Přírodě bližší hospodaření v lesích

Česká republika se hlásí k naplňování Evropské strategie pro lesy 2030 i k dalším směrnícím podobného zaměření (o ochraně biodiverzity ad.). Součástí všech dokumentů je jasně deklarované směřování lesnického hospodaření k přírodě blízkým modelům hospodaření napříč Evropou.

Hovoříme-li o přírodě blízkém hospodaření, je vždy spojeno převážně s užitím přirozené obnovy, která probíhá kontinuálně a v různé prostorové textuře dané kombinací přírodních podmínek, stavu, složení porostů apod. Každopádně vždy **spontánně a bez prostorového plánu**. Tento přírodní efekt **nelze uchopit prostřednictvím oplocenek, jejichž stavbu štedře a podle nás nelogicky podporuje stát, namísto toho, aby podpořil kvalitní kontinuální hodnocení stavu lesa a zvýhodnil honitby, kde je stav zvěř-les vyrovnaný.** Stavba oplocenek má význam při zavádění chybějících dřevin do procesu pěstování lesů, neboť tyto jsou vždy předmětem zájmu zvěře. Naproti tomu nejčastější argument o problému se zmlazením jedle pramení z toho, že zvěř sebere jednoleté semenáče a myslivci i lesníci mají pocit, že se jedle nezmlazuje. Praktická zkušenost z našeho školního lesního podniku, kde provádíme podrobnou inventarizaci škod zvěří a od ní odvozujeme výši lovu, to potvrzuje.

Je třeba otevřeně říci, že za stávajících podmínek vytváření a provozu honiteb není možné hovořit na většině území ČR o přírodě blízkém hospodaření jako cílovém konceptu naplňujícím naše mezinárodní závazky. A dodáváme, že příklady dobré praxe přírodě blízkého hospodaření jsou u nás z 95 % na nestátních majetcích o velikosti stovek hektarů, které by byly mnohem pokročilejší, kdyby si vlastníci lesů mohli zřídit vlastní honitby.

Foto: Tomáš Srnský